

NATUURBEHEER IN ONS RESERVAAT TE INGELMUNSTER

I. ECOLOGISCHE BEGRIPPEN EN ALGEMEENHEDEN.

Willen we het hebben over Natuurbeheer, dan moeten de werkzaamheden die willen uitvoeren gericht zijn om zoveel mogelijk de natuur te beschermen, te herstellen of te bewaren.

Daarom moeten vooraf enkele basisprincipes van Ecologie naar voor geschoven worden.

1. De kringloop van het leven - voedselpiramide.

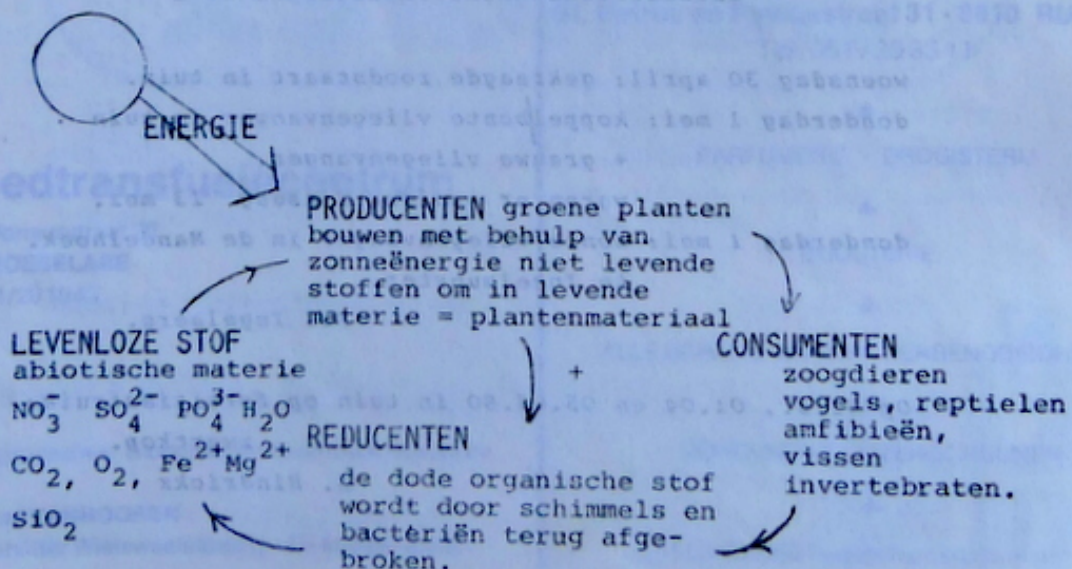
De natuur rondom ons bestaat uit de levenloze wereld en de levende wereld.

De levende wereld wordt ecologisch onderverdeeld in:

PRODUCENTEN = de groene planten

CONSUMENTEN = de dierenwereld

REDUCENTEN = bacteriën en schimmels.

Op deze manier ontstaat wat men noemt een voedselketen of beter nog een voedselpiramide waarvan de bodem bestaat uit planten zijn, en de hogere treden steeds smaller worden en bestaan uit reikens andere diersoorten.

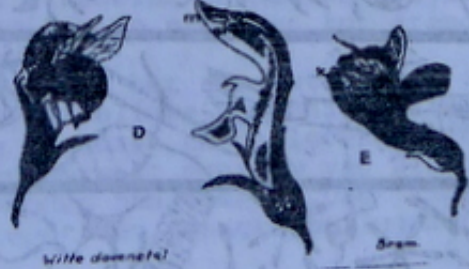
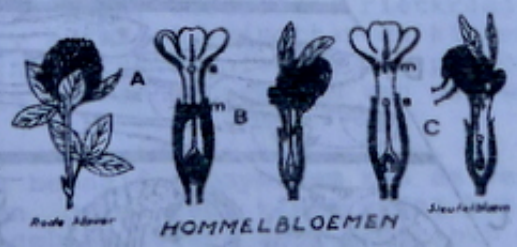
De consumenten mogen in een bepaald gebied niet te talrijk worden, anders ontstaat een voedseltekort met hongernood tot gevolg. De plantenwereld moet immers voor de voedselvoorziening kunnen zorgen. De groene planten zijn bij gevolg onontbeerlijk. Ook de reducenten zijn onontbeerlijk, want als na verloop heel wat minerale stoffen omgezet zijn in organisch, weliswaar, dood materiaal, dan zouden de groene planten even goed de hongerdood sterven. De schimmels en bacteriën zorgen ervoor dat dit dood materiaal opnieuw afgebroken wordt tot elementaire bouwstenen die de groene planten opnieuw kunnen gebruiken.

Helemaal niet noodzakelijk voor het in stand van het leven op aarde zijn de dieren: zij kunnen op zichzelf niet bestaan, zij zijn voor vele groene planten niet noodzakelijk. Zij blijven in leven omdat zij zich voeden ten koste van groene planten.

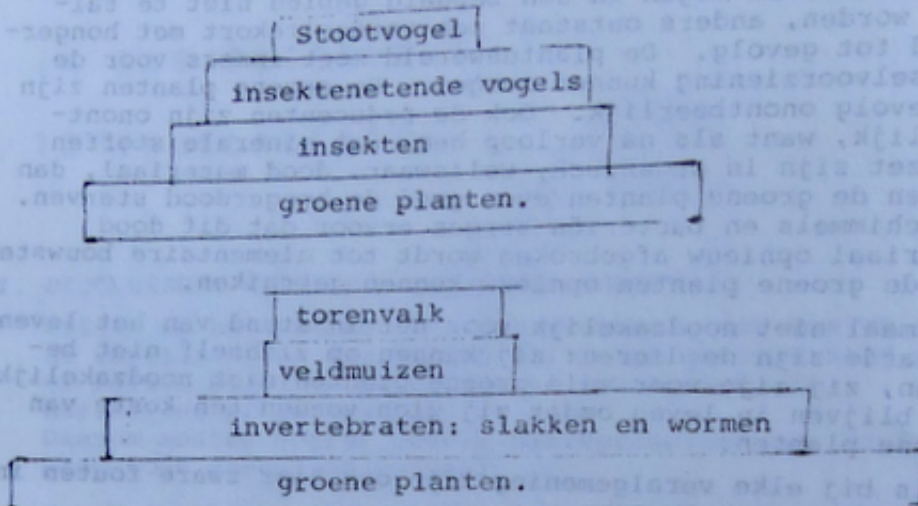
Als bij elke veralgemening zijn ook hier zware fouten inslopen:

- sommige soorten groene planten hebben voor hun voortbestaan bvb insekten nodig. Deze insekten moeten tuifmeel van de ene bloem overbrengen op de stamper van de volgende. Zonder deze kruisbestuiving zouden deze planten verdwijnen.

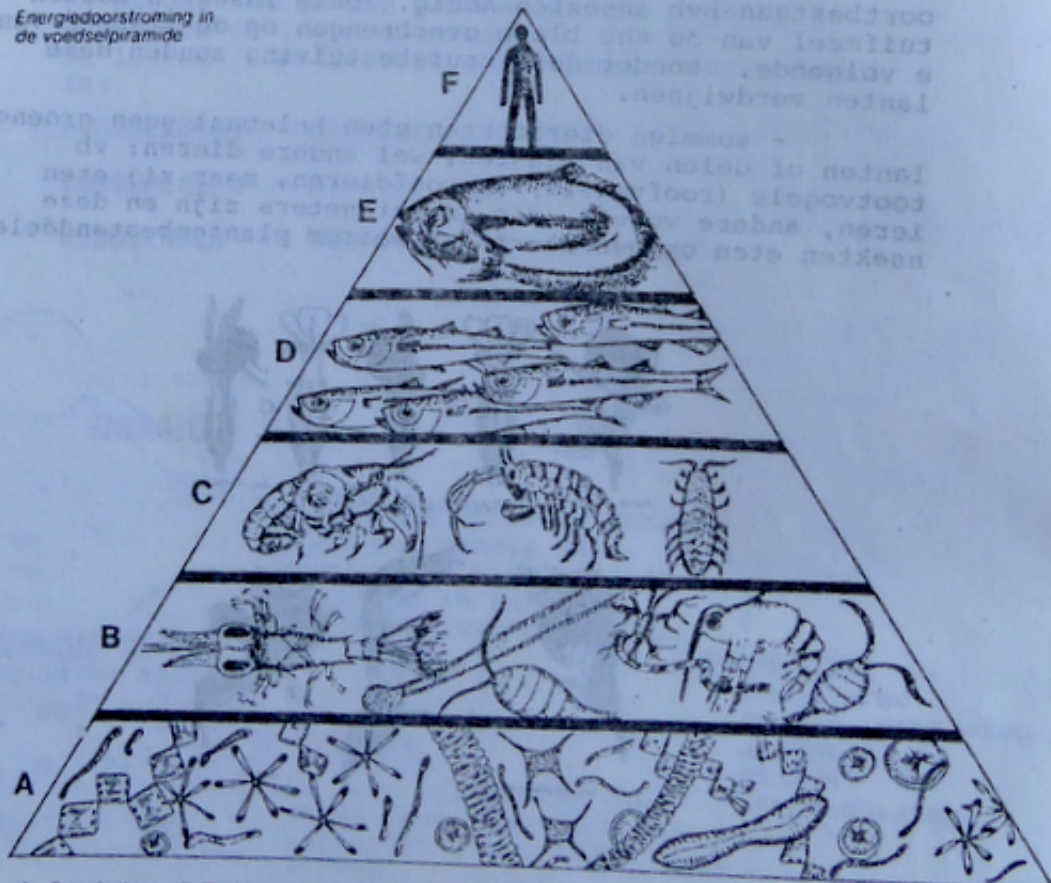
- sommige diersoorten eten helemaal geen groene planten of delen van planten, wel andere dieren: vbtootvogels (roofvogels) en roofdieren, maar zij eten dieren, andere vogels, die insekteneters zijn en deze insekten eten op hun beurt dan weerom plantenbestanddelen.

Op deze manier ontstaat wat men noemt een voedselketen of beter nog een voedselpiramide waarvan de brede basis steeds planten zijn, en de hogere treden steeds smaller worden en bestaan uit telkens andere diersoorten.

Energiedoorstroming in de voedselpiramide

A. Fytoplankton B. Zooplankton C. Kreeftjes D. Kleine vissen E. Kabeljauw F. Mens

. Biologisch evenwicht - en ecosysteem.

Biologisch evenwicht ontstaat als er harmonie is tussen de niet-levende factoren en de levende wezens in dat gebied. Van elke plant- en diersoort komen er in de loop der tijden evenveel exemplaren bij als er afsterven.

Wij natuurliefhebbers, zien natuurlijk liefst van al een biologisch evenwicht tot stand komen tussen een zo groot mogelijke verscheidenheid van groene planten, dieren en reducenten. Als het plantenbestand bestaat uit weinig soorten bvb brandnetels en distels zullen daar ook maar weinig diersoorten aan geïnteresseerd zijn. Dan is het gebied uiteraard ook voor ons monotoon en niet zo denderend interessant.

Anderzijds is het foutief planten - en of diersoorten in te voeren in een gebied waar ze niet thuishoren met de bedoeling het aantal soorten op te drijven om het gebied interessant te maken. Omdat de niet-levende factoren niet zodanig zijn zullen deze ingevoerde organismen afsterven. (ik denk aan het invoeren van cactussen in ons natuurgebied!)

ALLE PLANTEN- EN DIERSOORTEN DIE ONGEVEER DEZELFDE EISEN STELLEN AAN HET KLIMAAT? DE BODEMGESTELDHEID ENZ KUNNEN SAMEN VOORKOMEN IN EEN ENKEL GEBIED: DEZE NIET-LEVENDE EN LEVENDE WEZENS SAMEN NOEMEN WE EEN E C O S Y S T E E M.

v.b: een moeras met waterplanten, hoge vochtigheid, enkele open plassen met vissen, cendensoorten, waterminnende insecten, amfibieën, rietkraag, ijsvogeltje, rietzanger, karekiet, visotter en kiekendief. Daarin zijn cactussen niet op hun plaats: zij horen thuis in een ecosysteem van een woestijngebied.

Binnen een bepaald ecosysteem kan de verscheidenheid aan soorten, ofwel zeer klein zijn: bvb een slikken - en schorregebied, ofwel zeer groot bvb onbemest grasland met struwelen en kleine bosjes. Dit laatste ecosysteem zullen we proberen tot stand te brengen in Ingelmunster.

De stabiliteit van het ecosysteem kan groot zijn omdat er een duidelijke harmonie bestaat tussen de niet-levende factoren en de levensgemeenschap in dat biotoop. Men spreekt opnieuw van biologisch evenwicht. Van zodra één enkele soort zich massaal uitbreidt treedt een terugkoppelingsmechanisme op

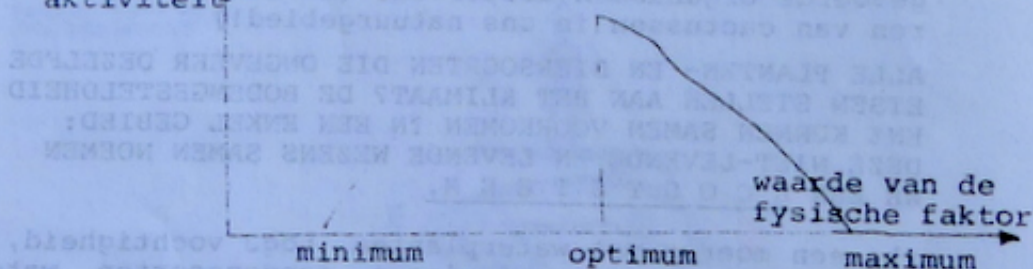
doordat een andere soort die er zich mee voedt ook sterk in aantal toeneemt waardoor de eerste soort hersteld wordt tot een haalbaar aantal.
 vb. Zijn er plots zeer veel muizen, dan kunnen veel torenvalken gevoéd worden en groeien, waardoor het aantal muizen zal verminderen. Het aantal torenvalken zal verminderen door uitwijking of afsterven van honger.

3. Het tolerantieprincipe.

Elk levend wezen in een ecosysteem ondergaat de invloed van klimaat, bodemgesteldheid of andere niet-levende factoren (sproeistoffen, gif) rustverstoring, betreding. Elke plant of diersoort ondergaat die invloed op verschillende wijze. Wat voor de ene soort helemaal geen hinder is in de ontwikkeling, kan voor de andere soort een extreem moeilijke opdracht vormen.

Men zegt in de ecologie dat elk levend wezen voor elk van deze factoren hun eigen tolerantie hebben. De grenzen van het tolerantiegebied noemt men het ecologisch optimum.

waarde v.d.
 fysiologische
 activiteit

Deze tolerantiegebied verschilt van soort tot soort. Alleen bepaalde planten of dieren kunnen behoren tot een bepaald ecosysteem wanneer de fysische factoren (vochtigheid, stikstofgehalte van de bodem) een waarde hebben binnen het tolerantiegebied.

4. Concurrentieprincipe:

Indien vele plantensoorten een min- of meer aangepast milieu aantreffen begint voor hen allen de "struggle for life" de strijd voor het bestaan omdat de aanwezige voedselvoorraad en beschikbare ruimte in dat gebied beperkt is. Het spreekt vanzelf dat die plantensoorten het gemakkelijkst zullen hebben waarvan de waarde van de fysische faktor overeenkomt met hun optimum.

De andere zullen moeten geleidelijk het veld ruimen naar plaatsen waar concurrentiedruk minder groot is. In het eerste gebied krijgen we dominantie van één soort. In de resterende gebieden waar het leven moeilijk gemaakt wordt door de milieufactoren kunnen zwakkere soorten een zekere compensatie vinden waar ze aan hun trekken kunnen komen, alhoewel de omstandigheden ook voor hen niet optimaal zijn. In sommige gebieden vinden we massaal veel planten van één enkele of een paar soorten, in andere gebieden vinden we een grotere diversiteit van soorten. De verklaring is eenvoudig: de omstandigheden zijn zo moeilijk geworden dat kleine verschillen net iets te veel zijn voor de ene soort en nog net haalbaar voor een andere soort: er ontstaan dus kleine ruimten waarbinnen één enkele soort of soorten het nog net doen - deze ruimten noemt men niches.

Wilgeroosje

II. TOEGEPAST IN INGELMUNSTER.

- a. Door overstrooming van de Mandel is voedselrijk afvalwater gedurende jaren binnengekomen in ons natuurreservaat. Zeer veel nitraten, fosfaten en sulfaten zijn ter beschikking van de planten die er voorkomen. De concurrentiestrijd is er gevoerd geweest tussen planten die veel vochtigheid en veel voedsel konden verdragen. De grote winnaars zijn de netels, maar ook harig wilgenroosje en in de zeer natte plaatsen de lisdodde. De verliezen zijn een hele gamma waterplanten die het hebben moeten afleggen. Netels, wilgeroosjes, lisdodden hebben het voordeel dat ze 's winters ondergronds overleven in dikke wortels en wortelstokken, waarbij ze snel uitgroeien tot 2 meter hoge planten die moeten kiemen uit zaden kunnen na verloop van korte tijd alleen stikken in een dicht bos van die kanjers waarbij ze bovendien onder hun zwakke worteltje beconcurrereerd worden door een dicht net van netelwortels.
- b. het is duidelijk dat hier een ernstige verstoring optrad: de overstrooming met rioolwater ligt aan de basis van het verdwenen biologisch evenwicht. Ons natuurbeheer moet er op gericht zijn ten eerste de oorzakelijke verstroring weg te nemen:

KOST WAT KOST MOETEN WE VERMIJDEN DAT NOG VOEDSELRIJK
MANDELWATER HET GEBIED BINNEN STROOMT

en ten tweede moet er gedurende de eerst volgende jaren intens gemaaid worden todat de grond opnieuw voedselarm geworden is. Wanneer we in mei of juni de grote ontwikkelde netelplanten zullen MAAIEN en AFVOEREN zullen we uit het gebied zeer veel organisch materiaal verwijderen. Met een tweede maaibeurt in september en oktober zullen de netels het ^{het}volgend jaar reeds veel minder naar hun zin hebben. Al het gemaaide en afgevoerde organisch materiaal kan in de herfst en winterperiode niet meer afgebroken worden door reductanten. Er zal minder voedingsmateriaal ter beschikking staan volgend jaar. In de tolerantie curve van de netels en het harig wilgenroosje zullen we de omstandigheden geleidelijk verschuiven naar het minimum toe. Wat waar is in het natte gebied van het reservaat is geldig voor de hoger gelegen drogere gebieden waar massaal de akkerdistels voorkomen. Ook zij groeien haag uit en overleven in wortelsystemen ondergronds gedurende de winter. Ook deze planten hebben de concurrentiestrijd gewonnen van een hele reeks andere planten. Wanneer we enkele jaren volhouden met maaien en afvoeren in ons reservaat zullen we al deze onkruiden geleidelijk verdringen en zal de compensatieruime toenemen waar zwakkere broertjes zich zullen ontwikkelen.

- c. Het is noodzakelijk dit verschuivingsverschijnsel op de voet te volgen. Indien we onverminderd zouden blijven voortgaan met maaien zouden we een andere verstoring van het rijke ecosysteem veroorzaken. Immers maaien betekent voor alle planten een zware fysische ingreep ondergaan. De meeste planten zijn daar niet tegen bestand. (ook netels en distels niet, enkele sterke ruige grassen wel. Deze harde ingreep valt dus buiten de tolenrantiegrenzen van zeer veel planten uitgezonderd voor de ruige grassen. We zouden dus opnieuw voor een monocultuur staan van resistente grassen die weinig interessant is. Onze werking om de bodem voedselrijker te maken moet in tijdsduur beperkt zijn, zodat we bijtijds de kans bieden aan een hele gamma van planten er opnieuw te groeien.
- d. Hoe zullen we beslissen dat het nu welletjes met dit voortdurend maaien?
 We zullen in bepaalde gebieden van het reservaat vierkanten afbakenen. Hierin tellen we telkenmale het aantal individuen van de bovenvernoemde soorten, ook zullen we een schatting maken van het procent bodemoppervlakte dat ze nog beslaan. Voor elke maaibeurt moet op exact dezelfde plaats deze aantallen-opname nauwkeurig gebeuren en opgeschreven worden. Wanneer na verloop van tijd de teruggang van netels en distels spectaculair groot is tot 10 à 15 % van het oorspronkelijk aantal kan er gedacht worden aan
- e. een wijziging in de beheersvorm. We zullen helemaal niet stoppen met maaien, integendeel, maar van dan af moet met nog meer zorg gemaaid worden. Het principe van het maaischema es eeuwenoud. Onze voorvaderen deden optimaal aan ecologie zonder dat ze er zich bewust van waren.
1. de perceeltjes die ze vroeger bewerkten waren klein omdat het allemaal met de blote handen moest gebeuren. In het landschap gezien vormde dat een mozaïekbeeld. Overal werd op kleine schaal iets anders gedaan. Overal werden voor de planten die verscheiden fysische factoren tot stand gebracht zodat de ene plantensoort hier aan haar trekken kwam, de andere plantensoort daar. Dit in tegenstelling met de dag van vandaag. Nu wordt over zeer grote oppervlakten, dank zij de technische landbouwwittrusting, aan monoculturen gedaan. Dit betekent dat overal tegelijk dezelfde fysische factoren tot stand gebracht worden die helaas niet gunstig zijn tenzij landbouwgewassen en echte onkruiden vb. akkerdistels en netels. Het is dan ook niet verwonderlijk dat deze planten zich de laatste decennia geweldig hebben uitgebreid.
 2. onze voorouders deden ook steeds hetzelfde generatis lang. Dit natte meersje kon reeds gemaaid worden in mei, een ander lager gelegen slechts in juni. Telkens werden ze nog nabeweïd door

een paar schape; of een geit. De grote troep schapen werd periodiek langs dezelfde banen op hetzelfde tijdstip in het jaar geleid en dit ging zo door, generaties lang. Hetzelfde werkschema werd overgeleverd van vader op zoon. Verantering in werkzaamheden kon niet optreden omdat dezelfde natte meers zeer nat bleef tot bvb steeds in juli. Dit had voor gevolg dat het maaien in één perceel die planten tot bloei en zaadvorming bracht waar andere plantensoorten in een later gemaaid perceel tot bloei en zaadvorming konden komen. Daar de grassen en plantenstengels geoogst werden als hooi en er nog geen chemische meststoffen bestonden was de grond voedselarm, tenzij op micro-plaatsen (microiches) waar uitwerpselen terecht waren gekomen. De toestand is dus ideaal voor het concurrentieprincipe en de struggle for life geweest en dit gedurende eeuwen. Het hoeft ons dan ook niet te verwonderen dat de grote verscheidenheid aan plantensoorten bewaard is gebleven. Slechts de laatste decennia is ook hierin verandering gekomen. Nu voert de boer elk jaar op een perceel iets anders uit. Dit naargelang de vraag. Het ecologisch principe van een goed natuurbeheer is dus duidelijk:

OP EEN PERCEEL ALTIJD HETZELFDE DOEN (= konstantie in de tijd en periodiciteit) en op ieder perceeltje iets anders doen (= variatie in de ruimte)/

Concreet zal er moeten naar gestreefd worden zoveel mogelijk op hetzelfde ogenblik in het seizoen een perceel te maaien en dat steeds jaar na jaar opnieuw te doen waarbij het hooi afgevoerd wordt en ten tweede niet geheel het reservaat ineens. (variatie in de ruimte).

Op de duur "weten" bepaalde soorten wat ze te wachten staat in dat bepaalde perceel. Er is als 't ware een informatie ingeprent in het milieu. Doen we zoiets in een bepaald ecosysteem dan wordt het ecosysteem stabiel. Andere soorten die deze periodieke bewerking niet tolereren kunnen het biologisch evenwicht dat verkregen werd niet verstoren. Voorwaarde is en blijft dat de datum van het maaien vastgelegd wordt want dit beïnvloedt sterk de kieming, de bloei, de zaadvorming, de broedtijd van vogels, het eiafzetten van insecten. Als willekeurig gemaaid wordt, wordt de maaibeurt ervaren als een verstoring van het biologisch evenwicht wat destabilisering en dus verarming meebrengt waarbij alleen banalere soorten zich vestigen.

- f. Wanneer in een bepaald gebied geen menselijke activiteiten gebeuren dan treedt een ander ecologisch verschijnsel op de SUCCESSIE genoemd.

Ook dit verschijnsel is waarneembaar in ons natuurreservaat. Het speelt zich zowel af in poelen als op het drogere deel. De fysische factoren vb het licht wijzigen zich geleidelijk op een bepaalde plaats. Vertrekken we van blote grond, dan hebben alle zaden evenveel kans om te kiemen op voorwaarde dat de grond voldoende vochtig is. Dergelijk gebeuren is zeer interessant om te volgen. Men weet meteen welke mogelijke planten er in het gebied kunnen aangebracht worden door zaad uit de onmiddellijke omgeving. Dit zullen we kunnen gade slaan dicht bij de Mandel waar aarde weggeschept werd om de Mandel te verhogen of waar de steile oever gegraven werd om graafwespen, graafbijen en oeverzwaluwen aan te trekken.

Geleidelijk worden heel wat kiemplantjes verdrongen door pollenvorming van grassen. Deze grassen kunnen op hun beurt overschaduwd door hoger opschietende kruiden. Struiken en bomen die ook gekiemd zijn zullen uiteindelijk het pleit definitief winnen omdat ze het hoogst opgroeien, overlevend zijn en uiteindelijk alle zonlicht voor zich zullen opeisen. Dit eindstadium wordt in onze streek steeds bereikt en noemt men de climaxvegetatie. We verwijzen naar het industrieterrein bij de verbrandingsoven in Izegem dat 10 jaar geleden één open zandvlakte was nu een dicht wilgen- en berkenbos. Het is trouwens uit dat wilgenbos dat de knotwilgen voor de afsluiting werden gezaagd. Alhoewel die climaxvegetatie natuurlijk is, is ze voor ons gebiedje niet interessant en te monotoon. Vroeger werden door natuurlijke branden, stormen of grotere zoogdieren verwoestingen aangericht in dat natuurlijk bos. In de openplekken kwam de soortenrijke plantengroei tot stand. Wij zullen dus proberen ons natuurbeheer zo te richten dat we op het meest interessante stadium een halt kunnen roepen aan die natuurlijke successie.

Hetzelfde verschijnsel treedt op in de poelen. Door woekering van waterplanten die afsterven hoopt zich op de bodem geleidelijk aan meer en meer organisch materiaal op dat door de reducenten traag wordt afgebroken. Geleidelijk kunnen er planten die ondieper water wensen. Op de duur groeien er waterplanten die boven water uitsteken: riet lisdodde. In dat stadium gekomen gaat het verlandingsproces steeds maar rapper. Op kleine eilandjes die reeds boven water uitsteken schieten de eerste waterwilgen op zodat in enkele tientallen jaren een nat wilgenbroekbos ontstaan is uit een open vijver. Wij wensen in ons reservaat de soortenrijke poelen te bewaren omdat zij een geschikt ecosysteem zijn voor sterk bedreigde diersoorten: nl. salamanders en kikkers.

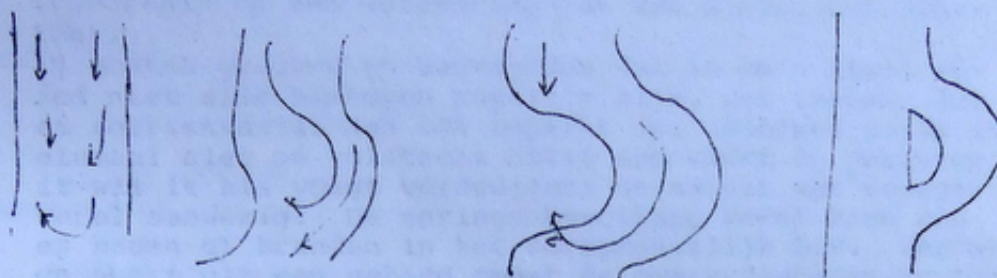

Waterwilt
Salix caprea

f. Het natuurbeheerswerk ligt voor de hand: we moeten de nu bestaande struwelen absoluut binnen de perken houden en de poelen die volop aan het verlanden zijn weerom uitdiepen tot ongeveer een halve meter onder het wateroppervlak. Dit zijn natuurbeheerswerken die veel inspanning vragen. Overal immers schieten nu jonge wilgen en berken op waarvan de zaden door de wind verspreid werden. Zelfs in poelen staan reeds hoge opschietende wilgen. Wij vinden dat niet overal tegelijk moet ingegrepen worden, het is leerzaam voor de bezoeker zoiets waar te nemen, maar dit successieverschijnsel mag niet de oorzaak worden van de soortenverarming in ons reservaat. Vandaar dat elk jaar een weekend moet besteed worden aan het verwijderen van wilgen en berkenopslag. In de drogere maanden augustus en september kan overwogen worden één of twee poelen uit te diepen. De verstoring in deze poelen is wel groot maar beperkt zich tot een klein perceel, vermits deze poelen datzelfde jaar onaangeroerd zullen gelaten worden. Zij komen later aan beurt.

g. Wij wensen in ons natuurreservaat een redelijk hoge waterstand. Het is voor iedereen duidelijk dat ons gebied ligt in het dal van de Mandel. Beekdalen zijn altijd zeer nat en moerassig. De beken in natuurlijke landschappen bij ons stromen niet zo snel. Bekijken we een beek op doorsnede

dan kan door wrijving het water links bvb trager gaan stromen dan rechts, dit veroorzaakt een uithollen

van de rechterbeekoever en het afzetten van materiaal op de linkeroever waarbij meanders ontstaan en opnieuw verdwijnen. In alle geval was de vroegere Mandel een sterk meanderende beek die er voor zorgde dat de watervoer veel trager gebeurde dan de nieuwe rechtgetrokken Mandel. Als de snelle afwatering gunstig is voor bepaalde hoger gelegen landbouwgebieden, dan veroorzaakt dit kortstondige overstromingen in lager gelegen gebieden. Dit is een verschijnsel dat we kenden in ons natuurreservaat. Deze kortstondige overstroming brengt telkens voedsel binnen in het ecosysteem. Zo'n ecosysteem dan van elders steeds veel voedingszouten ontvangt is een open ecosysteem en steeds arm aan soorten. Vergelijk de slikken en schorren die eveneens niet zo soortenrijk zijn. In ons natuurgebied worden we bijgevolg geconfronteerd met een moeilijk op te lossen probleem van een snelle ontwatering in de ene periode en een even snelle overrompeling met water in de volgende natte periode en dit allemaal omdat de Mandel rechtgetrokken werd. Maar de ontwatering gebeurt eveneens door de nog aanwezige draineringsbuizen in de grond. Ons gebied dat een nat soortenrijk stukje beekdal moet zijn, moeten we zódanig met dammetjes en kleine oevertjes uitrusten, dat het propere regenwater en het binnendringende welwater van de vaart zo traag mogelijk wegzinkt in de grond. Dit zal voor gevolg hebben dat minder gemakkelijk de zaden van berken en wilgen zullen kunnen kiemen, maar ook dat het gebied zeer geschikt wordt voor vele waterplanten en amfibieën.

f'. Misschien denken sommigen zonder U dat de kansen voor netelgroei aldus zullen verhogen. Gelukkig is dit in ons gebiedje niet zo. Het indringende kwelwater is ijzerrijk. Het bevat Fe^{2+} (ijzer-twee ionen), wat de roestbruine kleur veroorzaakt in het grachtje langs de dijk. Dit oxydatieverschijnsel wordt ook door een biologisch proces versneld uitgevoerd: er zijn ijzerbacteriën die de Fe^{2+} ionen omzetten in Fe^{3+} ionen. Deze Fe^{3+} ionen reageren

oort in het gebied ontbreekt: opnieuw is het invoeren
 itgedraaid op een verstoring van het biologisch even-
 icht.

ij moeten geloven en aanvaarden dat in zo'n klein ge-
 ied niet alle biotopen mogelijk zijn, wat inhoudt dat
 et soortenaantal dan ook beperkt is. Hiermee pleit ik
 elemaal niet om volstrekt nooit een soort te proberen.
 it wil ik als volgt verdedigen: de natuur was vroeger
 veral aanwezig. De geringe bevolking moest zich een
 eg banen of branden in het oorspronkelijk bos. Verdween
 en soort uit een gebied omdat de omstandigheden er tij-
 elijk ongunstig waren dan kon later door inwijking deze
 oort zich er weer herstellen. Tot voor enkele tientallen
 aren was ons leefmilieu in hoofdzaak landgebougebied,
 aar er bleven voldoende hagen, heggen, kleine bosjes,
 rede wegbermen, gezonde riviertjes en beekjes over die
 ls smalle corridors het ene grotere natuurgebied verbon-
 en met het andere. Langs deze lineaire natuurgebieden
 as emigratie en immigratie van soorten nog mogelijk.
 e situatie de dag van vandaag is totaal veranderd.
 e mens heeft de natuur verpletterd: hagen en bossen
 erdwenen, beken en rivieren zijn open riolen geworden,
 egbermen en akkers werden massaal met gif bespoten. Er
 lijven kleine relikten, eilanden over van onze overwel-
 igend mooie natuur welke onze voorouders gekend hebben.
 ommige soorten, wij bedoelen vogelsoorten, kunnen de
 arrières tussen deze natuureilandjes overbruggen. Andere
 ootten, bijvoorbeeld bepaalde planten en bijvoorbeeld
 ok de amfibieën kunnen dit niet. Weet U dat salamanders
 p een zeer beperkte oppervlakte blijven leven? Het is
 us best mogelijk dat ons natuurreservaat best geschikt
 s voor een bepaalde zeldzame soort maar er jaren geleden
 erdwenen is door de ingreep van de mans. Wanneer we de
 atuur een handje helpen kan het best zijn dat er een
 ieuwe populatie van die zeldzame soort zich kan ontwik-
 elen in ons reservaat. De Mandelhoek zou dan werkelijk
 ijn authentieke naam waardig zijn: reservaat = bewaar-
 laats. Alleen bezweren we het overijld te werk gaan:
 r moet vooraf een grondige vergelijkende studie gemaakt
 orden. Indien zulke overplanting gebeurt moeten we alles
 oteren en nadien zorgvuldig controleren. Laten we in
 odsnaam buitengewoon voorzichtig zijn en niet gaan
 lunderen. We moeten nooit proberen een soort in te
 oeren die er nooit kon gegroeid of geleefd hebben.

Pol Ingelaere.